

Fra Bugge og Podebusk til Peder Tang – om historiefortælling på herregården Nørre Vosborg

Af Ph.d.-stipendiat Signe Boeskov

På den vestjyske herregård Nørre Vosborg er historien om en særlig forfader blevet fortalt mange gange – nemlig historien om godsejerslægten Tangs første mand på gården, Peder Tang. Særlig i sidste halvdel af 1800-tallet og omkring forrige århundredeskifte havde denne fortælling sin storhedstid. Den form, som fortællingen efterhånden fik, og den måde den blev brugt, fortæller typisk mere om den tid, den blev fortalt i, end om den tid, den omhandler.

Den første Tang på Nørre Vosborg

Nørre Vosborg ligger som en af Vestjyllands sjældne herregårde på strækningen mellem byerne Ulfborg og Vemb ud mod Nissum Fjord. Man mener, at der har ligget en borg på samme sted siden midten af 1500-tallet, men at et tidligere Vosborg, opført af Buggeslægten, har ligget i området siden 1200-tallet. Gårdens

historie forbindes blandt andet med berømte tidligere ejere som de jyske stormænd Niels Bugge (–1359) og Predbjørn Podebusk (–1541), der i hver sin tid hørte til blandt landets rigeste mænd og godsejere. Nørre Vosborgs nyere historie er dog i vid udstrækning historien om slægten Tang, der fra slutningen af 1700-tallet og indtil for få år siden havde herregården i eje.

I 1786 købte de to brødre Peder Tang (1737–1826) og Søren Tang (1743–1795) herregårdene Nørre og Sønder Vosborg på auktion, og et par år senere overtog Peder Tang ejerskabet af Nørre Vosborg alene. Da brødrene gjorde dette køb, var Peder Tang købmand i Ringkøbing, og Søren Tang var for nylig blevet godsejer på Timgård i Hind herred. De to brødre havde dog en tidligere tilknytning til Nørre Vosborg, idet de var sønner af et driftigt fæstebondepar under godset, nemlig Laurids Christensen og Maren Pedersdatter på fæstegården Nørre Tang. Laurids Christensen havde hos Nørre Vosborgs daværende godsejer købt fribrev til sønnen Peder, da denne var 14 år, så han kunne komme i lære hos købmanden Christen Noe i Ringkøbing. Her gik det ham så godt, at han med tiden fik

*Herregården Nørre Vosborg.
Foto: Signe Boeskov, 2006*

„prinsessen og det halve kongerige“, idet han fra 1761 overtog handelen, efterhånden blev meget velhavende, kunne gifte sig med borgmesterens datter, Mette Bagge Kjær, og altså til sidst blive godsejer.

Fortællingen om, hvordan Peder Tang blev „løst ud af Trældommens Aag“⁴ og blev ejer af det gods, han som barn var stavnsbunden under, er blevet en vigtig del af historien og traditionen om Nørre Vosborg. I historiske og topografiske værker fra midten af 1800-tallet til i dag om herregården og dens egn fortælles næsten uden undtagelse denne historie.² Over den hviler på det nærmeste det samme mytiske skær, som over historierne og sagnene om netop berømte middelalderlige helt og ejere af godset som Niels Bugge og Podebusk-slægten. At historien har fået en så stor betydning skyldes formentlig i høj grad, at mange medlemmer af Tang-familien, herskabet på Nørre Vosborg, tilsyneladende har interesseret sig for den, genfortalt den og nedskrevet den. Forskellige spor af det tidligere liv på Nørre Vosborg og efterladt materiale vidner om, at disse historier er blevet tildelt særlig stor opmærksomhed og betydning på herregården i sidste halvdel af 1800-tallet og starten af 1900-tallet.³

Myten og dens betydning

Når man kan tale om, at der næsten hviler et mytisk skær over den så mange gange gengivne fortælling om Peder Tangs vej mod ejerskabet af Nørre Vosborg, så skyldes det blandt andet, at det, næsten som i et sagn, stort set er de samme træk i fortællingen, der fremhæves fra værk til værk og fra erindring til erin-

dring. I mange tilfælde anvendes omtrent de samme formuleringer, hvor de respektive fortællere sandsynligvis har ladet sig inspirere af hinanden. Helt i sagngenren er den flere steder gengivne fortælling om, hvordan både Peder Tangs bedstemor og han selv af synske folk blev spået den lykke og fremgang, der senere skulle overgå ham. Således fortælles det blandt andet, hvordan bedstemoren skulle være blevet spået om sine efterkommeres lykke, da hun gav en fattig kone brød, og hvordan Peder Tang selv som dreng fik til svar, da han bad en gammel kone om et æble: „Du stygge dreng, vil du have et æble til gave af mig, fattige kone? Du ser ikke det store guldæble, der står i din hånd“.⁴

Også beskrivelsen af Peder Tangs karaktertræk og personlighed bidrager til fornemmelsen af en heltefortælling. Historien om Peder Tang er på den ene side en fremstilling af fæstebondesønnen, der var en exceptionel dreng, som havde evner for det boglige; og hvor det altså på flere måder lå i kortene eller skæbnen, at netop han skulle løses „af trældommens åg“. På den anden side bliver det i de samme fremstillinger gang på gang understreget, at han havde en opvækst som „enhver Fæstebondes Søn paa den Tid“⁵, hvor han deltog i det hårde arbejde på gården og for eksempel vogtede kvæget. På den ene side beskrives hans succeshistorie, rigdom, fremgang og bevægelse væk fra bondestanden. På den anden side bliver det fremhævet, at han handlede omsorgsfuldt over for godsets bønder, besøgte dem ofte og gav dem gode råd vedrørende landbruget – at han aldrig glemte, at hans

„Vugge havde staaet i en Fæstebondes lave Stue“.⁶ Til al overflod beskrives han forskellige steder også som den forfaldne herregårds redningsmand, som tro mod sin hustru, der døde ung, som elskværdig overfor sin eneste søn og som god og omsorgsfuld mod både sin gamle mor og den på daværende tidspunkt siddende enke på godset. Han fremstilles med andre ord som en mand, der både var en ægte søn af sin stand og en person med så særlige evner og egenskaber, at han kunne hæve sig over den.

Meget tyder som sagt på, at familien, der boede på Nørre Vosborg i sidste halvdel af 1800-tallet, fortalte og identificerede sig med historien om Peder Tang – en historie, der vel at mærke også var oprindelsehistorien om slægtens tid på godset. Godsets arkiv vidner om, hvordan der i familien Tang blev værnet om historierne på stedet, og hvordan navnlig fortællingen om Peder Tang på mange måder blev opfattet som et udgangspunkt for disse historier. Fruen på Nørre Vosborg mellem 1878 og 1923, Christine Tang Valeur, har øjensynligt nedskrevet og videreformidlet disse historier mange gange. Hun valgte oven i købet at starte de optegnelser om „Fædrenes Bedrifter“, som hun har efterladt sig i godsets arkiv, med historien om Peder Tangs bedsteforældre og forudsigelsen om hans senere lykke. Herefter beskrev hun den sædvanlige historie, om Peder Tangs barndom og arbejde, spådommen, succesen som købmand i Ringkøbing, overtagelsen af godset og sidst, men ikke mindst, Peder Tangs usædvanlige og gode egenskaber som godsejer og menneske. Fru Tang Valeur henvendte

Christine Tang Valeur var frue på Nørre Vosborg mellem 1878 og 1923. Hun var oldebarn af den første Tang på Nørre Vosborg Peder Tang og datter af A.E.M. Tang.

sine „erindringer“, som hun kaldte optegnelserne, til sine „kjære Søsterbørn“ – som, eftersom hun ikke selv havde børn, var hendes nærmeste slægtninge i næste generation og arvinger til Nørre Vosborg – og hun har altså opfattet det som væsentligt, at denne historie

Etatsråd Andreas Evald Meinert Tang var godsejer på Nørre Vosborg mellem 1825 og 1868. En stor del af materialet om farfaren, Peder Tang, stammer fra hans hånd.

blev videregivet til dem. Også hendes far, etatsråd A.E.M. Tang, der var ejer af Nørre Vosborg før hende, beskrives i flere sammenhænge som en mand, der interesserede sig meget for gårdens og egnens historie og gerne gengav disse historier i forskellige anledninger.

Fortællingen om Peder Tangs liv var tilsyneladende også på hans repertoire, idet for eksempel enkelte af de værker, der gengiver den, nævner etatsråden, som en af kilderne til historien.⁷

At historien om Peder Tang har været af en vis vigtighed og har været opfattet som en central fortælling i historien om slægten bliver yderligere sandsynliggjort af, at denne historie tilsyneladende var noget af det første, som etatsråd Tang berettede for H.C. Andersen under dennes besøg på Nørre Vosborg i 1859. I digterens dagbog står beskrevet, hvordan godsejeren personligt hentede Andersen i Holstebro og efter at have spist en middag bestående af stegte ål sammen, kørte de to i Tangs lukkede vogn til Nørre Vosborg. Af dagbogen fremgår det, at godsejeren fortalte slægtens og Peder Tangs historie undervejs, og at dette tilsyneladende gjorde et vist indtryk på H.C. Andersen – „Vi kørte en bar vej under idelige interessante meddelelser om sin slægt, der var stof til en hel novelle“.⁸

Et digt, som H.C. Andersen forfattede om Nørre Vosborg under sit ophold, understreger, at historien om stedet og dets helteskikkelser gjorde indtryk på ham. Og ikke mindst at det var en del af hans indtryk, at Peder Tang måtte regnes blandt de store mænd i gårdens historie.

*„Her under det blomstrende Hyldetræ
Vi sidde mod Vinden deiligt i Læ
Og see over Buske og Træers Top
Smukt Nørre Vosborg løfte sig op
Med Taarn og med Gaul, som i gamle Dage,*

*Og gennem vor Tanke Minderne drage
Om Bugge og Podebusk – til Peder Tang,
Sært Tankerne svulme og blive til Sang“.⁹*
H.C. Andersens digt om Nørre Vosborg, 1859

Fra Bugge og Podebusk til Peder Tang

Det er aldrig en ligegyldig eller neutral handling at bruge og fortælle historien om noget. Det, at en fortælling, som den om Peder Tang, i den grad blev brugt af familien på Nørre Vosborg i sidste halvdel af 1800-tallet, må da også forstås som en handling med bestemte betydninger i sin tid. Det er nærliggende at betragte den gentagne fortælling om slægten og dens helte i lyset af tidens udprægede historieinteresse og historiesværmeri. I en tid med mange samfundsmæssige og kulturelle forandringsprocesser blev det almindeligt at se tilbage med en vis nostalgi og at tillægge tidligere tiders samfund og skikkelser særlig værdi. Ligeledes var det en tid, hvor det at have en viden om et givet emne i høj grad blev forbundet med at studere dets udvikling og historie – det være sig nationens, folkets eller kunstens historie. Og hvor det at kunne påvise et historisk fundament, en tradition, i sig selv kunne have en legitimerende effekt. At et hus, en slægt, en genstand havde historie, og meget gerne en ældgammel historie, kunne omgærde det pågældende med en vis soliditet og værdi. Det er i hvert fald, det indtryk man får, når man betragter konstruktionen af tradition og atmosfæren af ælde og altså ikke mindst den flittige myte- og historiefortælling på en herregård som Nørre Vosborg.

Det, at kunne fortælle historien om en slægt, at der var rødder, der rakte tilbage i historien, har altså formodentlig i sig selv været en vægtig del af selvopfattelsen for herskabet på Nørre Vosborg i slutningen af 1800-tallet og en del af det billede, man har ønsket at formidle om sig selv. Man kan i slægten Tangs tilfælde anføre, at der på dette tidspunkt var en vis uoverensstemmelse mellem idealet om en ældgammel slægt og dennes gamle forbindelse til huset, eftersom der i henholdsvis etatsråd Tangs og fru Tang Valeurs tid kun var tale om henholdsvis tredje og fjerde generation som ejere af herregården. Ligeledes kunne slægtens fortid som fæstebønder og købmænd heller ikke præstere de fleste af de andre symboler, som for eksempel adelige aner eller kongelige forbindelser, som man nok har opfattet som traditionelle symboler på godsejerstandens særegenhed.

Det er derfor også interessant, at fortællingen om slægtens første ejer af Nørre Vosborg fik denne mytiske status. Peder Tang blev ophøjet til helteskikkelse. Ikke gennem en drabelig historie som den om den middelalderlige Niels Bugge, der indebar ridderslag, oprør mod kongen og voldsom og dramatisk død. Derimod gennem en heltefortælling i 1800-tals-udgave om den udvalgte og exceptionelle, men dog hæderlige fæstebondesøns vej mod stjernerne. En historie som i højere grad må have passet sig for en i datiden moderne helt. Under alle omstændigheder lader det til, at Peder Tangs heltestatus har kvalificeret ham til at optræde på række med andre heltefigurer på Nørre Vosborg, for eksempel i det digt om herregården, som H.C.

Andersen skrev under sit ophold. Den første Tang på Nørre Vosborg kunne altså i kraft af fortællingen om hans storhed placeres i en kategori, der muliggjorde en sammenkædning med andre markante skikkelser fra godsets fortid og dermed på sin vis etablerede en slags slægtskab med disse. Et slægtskab der havde udgangspunkt i gården og dens historie. At en sådan sammenkædning nok har været en ambition for herskabet på Nørre Vosborg i sidste halvdel af 1800-tallet understreges af andre af familiens handlinger – måske allertydeligst ved produktionen af et portræt af Niels Bugge, der i etatsråd Tangs periode blev ophængt på ærespladsen i herregårdens riddersal.

De mange beretninger om herregårdens historie og ikke mindst den dyrkede fortælling om Peder Tang kan altså ses som et led i de bestræbelser, som herskabet på Nørre Vosborg har gjort sig for at understrege det vigtige og legitimerende historiske fundament og forbindelsen til fortiden og huset. Og hvor egne rødder ikke rakte i ælde og fordums storhed, kunne man altså låne andres ved tilnærmelsesvis at skabe et slægtskab mellem sig selv og herregårdens berømte forfædre.

Noter

- 1 Secher 1998 (1867): s. 46f.
- 2 Eksempelvis: Secher 1998 (1867), Pedersen 1900, Bobé 1923, Hardsyssels Aarbog 1921, Kaae 1956, Olesen 1984, Aspel 1989, Osted 1998. Der citeres og gengives formuleringer fra disse værker i det følgende.
- 3 Eksempelvis: *Erindringer* af Christine Valeur Tang skrevet mellem 1896 og 1921 i pakken 239 - 'Selskabelighed' i Nørre Vosborgs Godsarkiv G438, Landsarkivet for Nørre Jylland, eller i adskillige arkivalier i pakken 243 - Notater, artikler m.v. til belysning af Nr. Vosborg og egnens historie i Nørre Vosborgs Godsarkiv G438, Landsarkivet for Nørre Jylland.
- 4 Se eksempelvis: Secher 1998 (1867): s. 46f eller Aspel 1989: s.99.
- 5 Pedersen 1900: s. 152f.
- 6 Bobé 1923: s. 597. Se også eksempelvis: Pedersen 1900: s. 152f, Secher 1998 (1867), Kaae 1956.
- 7 Eksempelvis: Secher 1998.
- 8 Fra H.C. Andersens dagbog d. 5. juli, 1859 efter Aspel 1989: s. 13.
- 9 Aspel 1989: s. 18.

Litteratur:

- Aspel, Gudrun (red.): *H.C. Andersen på Nørre Vosborg og sagn og beretninger fra borgen ved Storåens munding*. Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle 1989.
- Bobé, Louis: *Danske Herregårde ved 1920. Tredje Bind – Jylland*. Henrik Koppels Forlag. København 1923.
- *Hardsyssels Aarbog. Femtende Bind 1921*. Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. København 1921.
- Kaae, Alfred: *Ulfborg II. Sogn og Saga*. Kaaes Forlag. Kronhede, Ulfborg. 1956.
- Olesen, Jens E.: *Skærum og Nørre Vosborg – To vestjyske lokaliteter*. Skærum Mølle 1984.
- Osted, Rie: *Historier med gods i*. DR Multimedie 1998.
- Pedersen, P. Storgaard: *Ulfborg Herred. En historisk-topografisk Beskrivelse*. Ringkøbing 1900.
- Secher, C.E.: *Ulfborg og Råsted sogne samt Nørre Vosborg anno 1867*. Bogshoppen Holstebro 1998.